

Časté otázky o autorských právach a odpovede.*

1. Čo znamená a čo pokrýva autorské právo a práva súvisiace s autorským právom, a je to rovnako na celom svete?

Autorské právo chráni tvorivú duševnú činnosť autora a poskytuje autorovi výlučné osobnostné práva (napr. právo na uvedenie jeho mena) a majetkové práva (napr. právo udeliť súhlas na vyhotovovanie rozmnoženín). Práva súvisiace s autorským právom zahŕňajú právo výkonných umelcov, právo výrobcov zvukových záznamov, právo výrobcov audiovizuálnych záznamov a právo vysielateľov. S výnimkou práva výkonných umelcov tieto práva neobsahujú osobnostné práva. Autorské právo a práva súvisiace s autorským právom sú založené na teritoriálnom princípe, a preto sa v každom štáte odlišujú. Na druhej strane existujú medzinárodné princípy, ktoré zabezpečujú obdobnú ochranu aj v iných štátoch.

2. Kto vlastní autorské právo a aký má autorské právo ako celok prínos pre tvorcov, nositeľov práv, spotrebiteľov, spoločnosť, ekonomiu a kultúru?

Autorské právo 'vlastní' v zásade autor. Práva k autorskému dielu však môže vykonávať aj iný nositeľ práv, napr. zamestnávateľ, dedič, producent, držiteľ licencie atď., ktorý odvodzuje svoje práva od práva autora.

Na jednej strane, autorské právo slúži autorom na ochranu ich práv k autorským dielam. Autorské právo poskytuje aj ochranu právam iných (odvodených) nositeľov práv, napr. zamestnávateľov, držiteľov licencií atď. Jednou z funkcií autorského práva je vyváženie záujmov. Ochrana práv autora je vyvážená všeobecným záujmom na podporovaní kreativity, ekonomiky a prístupu verejnosti k dielam. Hlavnými nástrojmi na vyváženie záujmov sú výnimky a obmedzenia majetkových práv. Tie poskytujú koncovým používateľom možnosť používať dielo bez súhlasu autora alebo iného nositeľa práva.

3. Získam automaticky autorskoprávnu ochranu, ak, napríklad, urobím fotografiu mojím telefónom, alebo musím moje dielo zaregistrovať, ak chcem získať ochranu?

Na základe slovenského autorského zákona neexistujú žiadne formálne požiadavky na získanie autorskoprávnej ochrany. Autorské právo vzniká automaticky po vytvorení autorského diela a žiaden autorskoprávny symbol sa nemusí zobrazovať na diele ako podmienka ochrany. Požiadavkami na autorskoprávnu ochranu diela sú: dielo musí byť z oblasti literatúry alebo inej oblasti umenia, alebo vedy, musí byť výsledkom autorovej vlastnej tvorivej duševnej činnosti, nesmie byť vylúčené z ochrany a musí byť vyjadrené v podobe vnímateľnej zmyslami. Pokiaľ ide o fotografie, tie nemajú v slovenskom autorskom práve žiaden osobitný režim. V zmysle nového autorského zákona (účinného od 1.1.2016) sa ako nová požiadavka pre autorskoprávnu ochranu vyžaduje originalita (t. j. výsledok tvorivej duševnej činnosti musí byť originálny). To sa však nevyžaduje v prípade fotografií, počítačových programov a databáz.

4. Čo je porušením autorského práva? Môžem mať problémy za porušenie autorského práva? Čo ak som si nebol vedomý, že som zasiahol do niečoho, čo je chránené autorským právom?

Porušenie autorského práva znamená porušenie práv autora alebo iného nositeľa práv. Koncový používateľ môže porušiť ako výlučné práva (osobnostné a majetkové), tak aj remuneračné práva

(napr. právo na primeranú odmenu). V prípade porušenia autorského práva sa môžu aplikovať súkromnoprávne, správnoprávne aj trestnoprávne sankcie. Zodpovednosť za porušenie autorského práva je založená na zodpovednosti bez zavinenia a vedomosť nie je v tomto smere osobitne relevantná. Avšak podľa Autorského zákona, pokiaľ ide o obchádzanie technologických ochranných opatrení (TPM) a elektronickej správy práv (DRM), pre porušenie autorského práva je nutná vedomosť o tomto práve. Pokiaľ ide o slovenské trestné právo, na spáchanie trestného činu sa vyžaduje úmyselné konanie.

5. Za akých podmienok môžem používať dielo chránené autorským právom, ktoré bolo vytvorené inou osobou? Bolo mi povedané, že používanie diel vytvorených inými je jednoducho citácia, a preto je to vždy povolené.

V zásade platí, že na použitie diela chráneného autorským právom je potrebné získať súhlas (povolenie) autora alebo iného nositeľa práv. Ten sa zvyčajne udeľuje v rámci licenčnej zmluvy. Sú však aj prípady, keď je možné použiť dielo bez takéhoto súhlasu. Tieto prípady sa nazývajú výnimky a obmedzenia, a citácia je jednou z nich. Okrem ďalších je to tiež výnimka na vyhotovenie rozmnoženiny pre súkromné účely, reprografická výnimka, použitie diel umiestnených na verejnom mieste, použitie diel na vyučovacie účely, použitie diel na občianske a náboženské obrady, použitie diel knižnicou a archívom, dočasné a náhodné vyhotovenie rozmnoženiny diel atď. Autorské právo osobitne upravuje, ako možno použiť dielo na základe výnimiek a obmedzení, a preto neplatí, že použitie autorských diel vytvorených niekým iným je vždy citáciou, a teda je to povolené.

Súhlas (licencia) sa tiež nevyžaduje, keď chce koncový používateľ použiť dielo, ktoré je už súčasťou public domain (verejnej domény). Vo väčšine prípadov to znamená, že autor diela zomrel pred viac ako 70 rokmi. Osobitná skupina diel, ktoré môže koncový používateľ použiť sú tie, ktoré sú šírené pod verejnou licenciou, napr. Creative Commons. Ak koncový používateľ nájde takéto dielo, môže ho použiť, ak dodrží podmienky zvolenej verejnej licencie (napr. povinnosť uviesť meno autora a zdroj).

6. Môžem použiť hudbu chránenú autorským právom ako podklad do domáceho videa, ktoré som urobil a ktoré chcem nahrať – uploadnúť - na video platformu?

Úkon zahrnutia hudby do domáceho videa a jeho nahratia/uploadovania na video platformu sa dotýka najmenej dvoch výlučných práv autora, a to práva na vyhotovovanie rozmnoženín a práva na verejný prenos (prípadne aj práva na spracovanie). Zahrnutie hudby do domáceho videa môže byť podradené pod výnimku na súkromné účely. Nahratie/uploadovanie videa na video platformu však už výnimkou nie je pokryté, a preto sa na to bude vyžadovať súhlas autora.

7. Môžem dať kópiu diela chráneného autorským právom členovi rodiny alebo priateľovi?

V prípade, ak je rozmnoženina vyhotovená so súhlasom autora, mohol by sa aplikovať princíp vyčerpania práv a takýto úkon by bol oprávnený. Slovenský autorský zákon osobitne neupravuje otázku, či môže koncový používateľ dať kópiu diela vytvorenú v rámci výnimky na súkromné použitie inému členovi rodiny alebo priateľovi. Na základe prevažujúcich odborných názorov môže koncový používateľ dať kópiu, ktorú vytvoril inému členovi rodiny alebo osobe, s ktorou zdieľa spoločnú domácnosť.

8. Môžem si stiahnuť z internetu dielo chránené autorským právom a záleží na tom, aká technológia je použitá a či sťahujem len časti diela?

Koncový používateľ si môže stiahnuť z internetu autorské dielo pre súkromné účely bez súhlasu autora (alebo iného nositeľa práv), ak je dielo legálne sprístupnené online. Toto sa nazýva výnimkou na súkromné účely. Koncový používateľ by si mohol oprávnenne stiahnuť z internetu aj diela, ktoré sú súčasťou public domain (verejnej domény) a tiež diela, ktoré sú šírené pod verejnou licenciou ako Creative Commons. Podľa slovenského práva, nezáleží na tom, aká technológia sa na stiahnutie použije.

Vo všeobecnosti nie je relevantné, či koncový používateľ stiahne celé dielo alebo len jeho časť. Avšak, podľa Autorského zákona koncový používateľ nemôže vyhotoviť reprografickú rozmnoženinu celého literárneho diela alebo jeho podstatnej časti.

9. Pokúsil som sa skopírovať film z DVD na môj počítač, ale nemohol som to urobiť kvôli niečomu, čo bolo označené ako „technologické ochranné opatrenia“. Čo to je, a som oprávnený obísť ich, aby som si urobil rozmnoženiny pre súkromné účely?

Technologické ochranné opatrenia (TPM) znamenajú softvér, zariadenia alebo iné technológie používané na blokovanie alebo limitovanie prístupu k dielu, alebo určité opatrenia s ohľadom na dielo. TPM môžu pozostávať napríklad z vodoznaku, technickej bariéry na zabránenie kopírovania CD a DVD, hesiel, kontroly prístupu, šifrovania atď. Podľa Autorského zákona je možné obísť TPM, pokiaľ je to potrebné na využitie výnimky alebo obmedzenia (vrátane výnimky na súkromné účely, reprografiu, výučbu a výskum).

10. Čo sú autorské poplatky – náhrady odmien?

Autorskoprávne poplatky (náhrady odmien) súvisia s výnimkou z práva na vyhotovovanie rozmnoženín, konkrétne s výnimkou na súkromné účely a reprografickou výnimkou (vyhotovovanie rozmnoženín na papier alebo obdobné médium). Každý štát EÚ, ktorý implementoval jednu z týchto dvoch konkrétnych výnimiek (alebo obe) a poskytol koncovým používateľom právo vyhotovovať si rozmnoženinu bez súhlasu autora, je povinný zabezpečiť nositeľom práv dostanú spravodlivú náhradu. Spravodlivá náhrada sa zvyčajne platí spoločne s cenou za nosiče a prístroje, ktoré sú určené na rozmnožovanie, avšak systém platieb a zoznam zaťažených nosičov a prístrojov sa podstatne líši v každom členskom štáte. Podľa Autorského zákona sa autorské poplatky (náhrady odmien) platia napríklad z ceny počítačov, tabletov, fotoaparátov, videokamier, mobilných telefónov, set-top boxov, smart TV, mp3 a mp4 nahrávačov a hracích konzol.

11. Porušujem autorské právo, ak pozerám film cez „streaming“ namiesto jeho stiahnutia z internetu?

V prípade, ak koncový používateľ pozerá film cez „streaming“ (namiesto jeho stiahnutia z internetu), neporušuje autorské právo. Napriek skutočnosti, že tento čin zahŕňa aj vyhotovenie rozmnoženiny, aplikuje sa na to autorskoprávna výnimka (dočasné a náhodné vyhotovenie rozmnoženiny).

12. Ak sú diela chránené autorským právom automaticky zahrnuté platformami sociálnych médií do mojich postov, som za to zodpovedný a ide o porušenie autorského práva? Čo ak na ne odkážem cez link alebo ich vložím (embedujem) na moju vlastnú webovú stránku alebo blog?

Ak je autorské dielo automaticky zahrnuté do príspevkov platformami sociálnych médií, koncový používateľ za to nie je zodpovedný ale by mal takýto obsah odstrániť v momente, keď si uvedomí, že by mohlo ísť o porušenie autorského práva.

V zásade sa uvádzanie odkazov nepovažuje za verejný prenos, avšak v určitých prípadoch – keď je dielo prenášané novej verejnosti – sa môže za verejný prenos považovať. Táto otázka však nie je osobitne upravená v slovenskom práve a jediný návod poskytuje SDEÚ (pozri C-466/12, C-279/13, C-348/13) a len súd o tom môže rozhodnúť v osobitných prípadoch. Kvôli neurčitosti pojmu „nová verejnosť“ to však bude musieť interpretovať súd. To isté sa vzťahuje aj na prepájanie, zobrazovanie v rámoch a na vkladanie. Avšak umiestňovanie odkazov, zobrazenie v rámoch alebo vloženie odkazu na zjavne porušujúci obsah sa môže považovať za verejný prenos, a teda porušovať autorské právo.

13. Keď vytvorím dielo a nahrám/uploadnem ho online, podmienky mnohých stránok odo mňa vyžadujú prevod autorského práva na stránku. Znamená to, že k nim stratím všetky tieto práva do budúcnosti?

Slovenské autorské právo nepovoľuje prevod práv autora, keďže osobnostné aj majetkové práva sú neprevoditeľné. Právna úprava iných štátov to však môže povoľovať, a keďže by išlo o právny vzťah s cudzím prvkom, právo iného štátu by sa mohlo aplikovať. V zásade prevod znamená, že autor stráca svoje výlučné práva, avšak to bude záležať aj od formulácie podmienok používania konkrétnej webovej stránky a od rozhodného práva.

14. Môj avatar je založený na mojej obľúbenej filmovej hviezde, animovanej postave alebo športovom klube. Môžem sa za to dostať do problémov za porušenie autorského práva alebo inej právnej úpravy?

Problematika autorského práva k avatarom nie je vyriešená v slovenskom autorskom práve. Okrem iných vecí, ani základná otázka, 'kto je autorom avataru' nie je jasná (či je to autor/vlastník počítačového programu alebo hráč, prípadne obaja). Na jednej strane koncový používateľ, ktorý vytvorí avatara pravdepodobne nebude zodpovedný za porušenie autorského práva alebo iných práv. Na druhej strane, riešenie tejto problematiky bude závisieť od mnohých individuálnych faktorov. Ak je avatar založený len na filmovej postave, komikse alebo inom autorskoprávne chránenom materiáli, bude záležať na jednotlivom prípade, či bude použitie spadať pod výnimku na účely paródie, prípadne inú výnimku, alebo či to bude dokonca jedinečné dielo so svojimi vlastnými právami, ktoré nebude porušovať žiadne autorské právo.

15. Ako viem, či sa dielo ponúka on-line legálne alebo nelegálne?

Je veľmi ťažké zistiť, či je dielo ponúkané legálne alebo nelegálne; v tomto smere neexistuje žiadna autorskoprávna úprava. Koncový používateľ by mal použiť niektoré základné kroky na identifikovanie dôveryhodných webových stránok, ako je dostupnosť bezpečného pripojenia, dôveryhodné certifikáty (cez obrázok na webovej stránke a registráciu cez organizáciu tretieho subjektu), dostupné

recenzie na webovej stránke, koncový používateľ nenašiel webovú stránku cez náhodne generovaný email, webová stránka nebude vyžadovať číslo kreditnej karty ako prvý krok atď.

**Otázky zhromaždili zástupcovia záujmov spotrebiteľov. Národní odborníci na autorské práva z 28 členských štátov EÚ odpovedali v rámci svojej príslušnej jurisdikcie. Koordináciu zabezpečilo Európske stredisko pre sledovanie porušovania práv duševného vlastníctva. Otázky sú dostupné na:*

<https://euipo.europa.eu/ohimportal/sk/web/observatory/faqs-on-copyright-sk>

Kontakt: PhDr. Ľubica Biziková bizikova@statpedu.sk